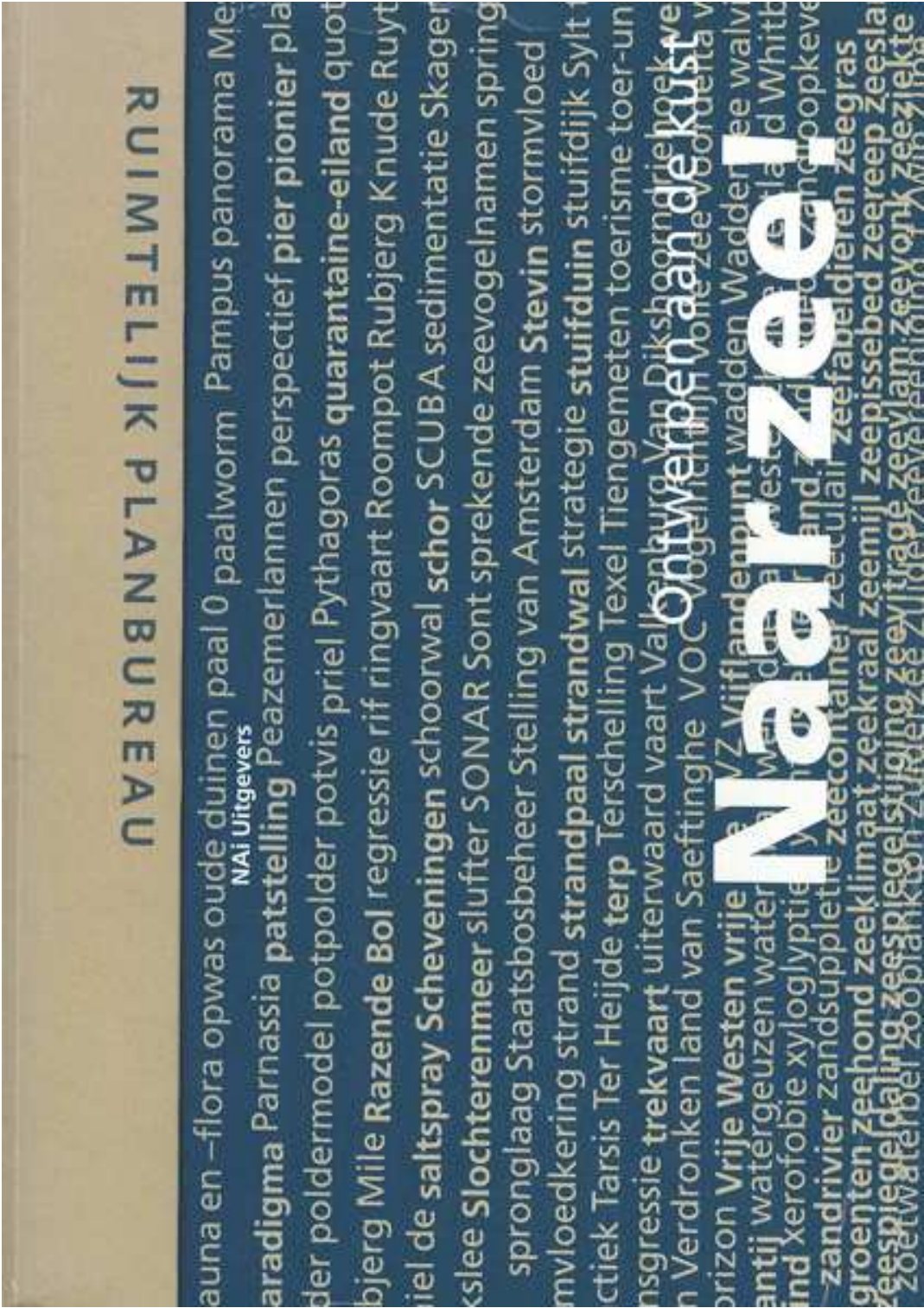

Atelier 'Naar zee!' Bart Bomas Luki Budiarto Duzan Doepel Dieke van Ewijk
Jan de Graaf Wouter van der Heijde Cleo Lenger Arjan Nienhuis Olga
Trancikova

Naar zee! Ontwerpen aan de kust

NAi Uitgevers, Rotterdam
Ruimtelijk Planbureau, Den Haag, 2003

Samenvatting 'Naar zee!'

'Naar Zee!' is de titel van het Ontwerpatelier 2002 van het Ruimtelijk Planbureau; een 'broedplaats' voor jonge talenten. Het gaat over de toekomst van zee en kust: de Noordzee en de Hollandse kust, de Hollandse delta. Bevolkingstoename, economische groei en toenemende mobiliteit zorgen voor een groeiende ruimteclaim. Bovendien staan kusten in de toekomst voor cruciale opgaven: zeeën zetten uit, hun spiegels rijzen, hier en daar dalen bodems. De druk op de kust, en de zee, wordt dus steeds groter. De kustlijn daarentegen wordt vanuit het oogpunt van veiligheid steeds korter; na ruim duizend jaar van kustlijnverkorting is de Hollandse delta gefixeerd. Het is een ontwikkeling die geen recht doet aan de dynamiek van de huidige samenleving, noch aan de klimatologische veranderingen. Een turbulente en op belevenissen gerichte maatschappij strookt niet langer met een statische kust. Daarom wordt in dit boek een nieuw perspectief gepresenteerd, gebaseerd op een verlangen naar **Meer zee meer kust**. Deltaficatie heet het nieuwe paradigma dat hieraan uiting moet geven: kustlijnverlenging, om ruimte te scheppen voor de dynamiek die past bij een delta.

Drie denkbeelden Hoe vorm te geven aan het paradigma deltaficatie? Hoe vorm te geven aan het verlangen naar meer zee en meer kust? Hiertoe worden in het boek drie denkbeelden geschetst: het Vrije Westen, Holland op zijn Langst en het Hoge Oosten. Het zijn beeldende verhalen die vanuit verschillende invalshoeken invulling geven aan hoe deltaficatie eruit zou kunnen zien. In het Vrije Westen staat de zee centraal, en de krachten van de zee bepalen de vorming van het nieuwe landschap: een wandelend eilandenrijk voor de kust. Zoals de eilandengroep The Keys de kust van Zuid-Florida beschermt bij orkanen – zij vangen de zwaarste golven op – zo zou een dergelijk eilandenrijk op termijn ook de Nederlandse kust kunnen beschermen. De woeste branding wordt ermee teruggedrongen, zodat ruimte ontstaat voor een ander, veiliger, maar zeker zo rijk kustmilieu. De eilanden zijn curieus en onbekend en zullen de nieuwsgierigheid opwekken, toeristische pleisterplaats worden. De archipel is een broedplaats voor nieuwe natuur. De archipel scheidt bovendien de optimale condities voor een laboratorium met een scala aan experimenten, met de zee als inspiratiebron. Inventiviteit en zelfredzaamheid zijn de sleutelwoorden van dit denkbeeld. Holland op zijn Langst toont een kustzone waar de zee en het land innig verstrengeld raken. Aan de westflank van de Deltametropool ligt een waterlinie, een waterrijke strook waarlangs en waarin men zich vrijelijk kan bewegen. Oogmerk is een waternetwerkstad met mobiele woningen, dijkhuizen, oevers, kades, bruggen, duintuinen, strandgoederen en kustkastelen. Het denkbeeld is gericht op de belevenis van een nieuw landschap rond de dynamische kustlijn. Beleving krijgt hierin een centrale positie: de beleving van varen op een zeearm als de Westerschelde, de beleving van werken in weer en wind en de beleving

van wonen aan het water. De klimaatverandering, die de zeespiegelstijging veroorzaakt, wordt in dit denkbeeld beschouwd als een uitdaging. Technische mogelijkheden, kennis en kunde en daarbij een inventieve houding, gericht op synergie: het zijn de kenmerken van dit denkbeeld. Denkbeeld het Hoge Oosten begeeft zich naar het binnenland. Het richt zich vooral op de symbolische dimensie van ruimte: de betekenis. Het Hoge Oosten is manifest op de grens van hoogland en laagland. Langs de virtuele kust ligt het Zeespiegelpad, gemarkeerd door een nieuwe reeks strandpalen. Het slingert zich vierhonderd kilometer lang door het landschap: van Antwerpen, via Bergen op Zoom, Maartensdijk naar Groningen, Winschoten en Nieuw Beerta. De wandelaars ontdekken langs de zone van het Hoge Oosten een typerende architectuur van strandpaviljoens. Alles verwijst naar zee dankzij subtiel gekozen materialen en kleuren. Het Hoge Oosten wordt een vluchtstrook. De teelt van plantaardige biomassa voor de energiewinning maakt het landschap bosrijk. Het Hoge Oosten is een houding die ontspanning zoekt in het klimaatdiscours. De wereld in dit denkbeeld is er een van rurale rust en terughoudendheid.

Drie pilots Concepten en denkbeelden zijn mentale constructies, dromen over later. Of ze werkzaam zijn, moet al doende blijken. Daarom worden in het boek ook drie pilots van deltaficatie geschetst, om het denkbeeldige te beproeven. Als pilots zijn drie meren gekozen, ieder gelegen in een van de drie kustkwartieren: het Grevelingenmeer in het Zuiderkwartier, het Haarlemmermeer in het Middenkwartier en het Slochterenmeer in het Noorderkwartier. De drie casus bieden ieder zes tactieken om de kustlijn te verlengen; achttien tactieken in totaal, zoals verzanden, verslikken, verhogen en zelfs verlaten. Dit 'kwelderspel', de wijze waarop deltaficatie vorm krijgt, verbindt denken en doen.

Ontwerpagenda Met 'Naar Zee!' kiezen de leden van het Ontwerpatelier 2002 voor een nieuwe positie ten opzichte van de delta: veranderingsgezind denken, gericht op proefondervindelijk handelen. Ofwel: het 'kwelderspel' van deltaficatie. De zee was hierbij leidraad en inspirator. De nieuwe geografie van de delta is er een van ontwerpen: hoe zee en kust te cultiveren, hoe hun deltaïsche eigenschappen dienstbaar te maken? Het mondt uit in 22 ideeën voor toekomstige ontwerpgevallen: ontwerpen aan zee, van kustlijnverkorting naar kustlijnverlenging. Wat zijn bijvoorbeeld de agriculturele mogelijkheden van brakwaterlandschappen? Welke mogelijkheden biedt het begrip 'park' als we bijvoorbeeld een windenergiepark op de Noordzee gaan ontwerpen? 'Naar Zee!' is vooral een bijdrage aan het publieke debat, in dit geval het debat over de nieuwe geografie over zee en kust. Als zodanig wil het boek vooral de maatschappelijke gedachtevorming prikkelen, want: ruimtelijke opgaven zijn culturele opgaven.

English Summary

Naar Zee! ('To the Sea!') is the title of the book issued by the Netherlands Institute for Spatial Research's 2002 Design Studio, a breeding ground for young talent. The focus was the future of sea and coast – the North Sea and the Holland coast, the Holland delta. Population and economic growth, as well as increasing mobility, are creating increasing demands on space. In addition, coasts will face crucial challenges

in years to come: the seas are spreading; their levels are rising; in some places, the ground is sinking. Pressure on the coast, and on the sea, is increasing. Simultaneously, the coastline keeps getting shorter for safety considerations; after more than a thousand years of coastline reduction, the Holland delta is fixed. This development fails to accommodate societal dynamics or climate changes. A turbulent, experience-oriented society is no longer compatible with a static coast. Therefore this book presents a new perspective, based on a longing for 'more sea, more coast'. The new paradigm that must give expression to this is called deltafication: extending coastlines, in order to make room for the dynamics that are appropriate to a delta.

Three visions How does one give shape to the deltafication paradigm? How does one give shape to the longing for more sea and more coast? Three visions are outlined in this book: the Free West, Holland at its Longest, and the High East. These are expressive narratives that, from various angles, can flesh out what deltafication might look like. In the Free West, the sea takes centre stage, and the power of the sea defines the new landscape – a meandering island realm off the coast. Just as the Keys island group protects the coast of southern Florida during hurricanes – they absorb the most violent waves – a similar island realm could eventually protect the coast of the Netherlands. The raging surf is pushed back, making room for a different, safer, yet surely equally rich coastal environment. The islands are odd and unfamiliar and will arouse curiosity, become tourist attractions. The archipelago is a breeding ground for new sorts of nature. In addition, the archipelago provides optimal conditions for a laboratory with a range of experiments, with the sea as the source of inspiration. Inventiveness and self-reliance are the keywords in this vision. Holland at its Longest shows a coastal zone where the sea and the land are tightly intertwined. On the western flank of the Delta metropolis lies a waterline, an area of abundant water alongside and within which people can move about freely. The goal is an aquatic network city of mobile housing units, dike houses, riverbanks, wharves, bridges, dune gardens and coastal castles. The vision focuses on the experience of a new landscape around the dynamic coastline. Experience is given a central role here: the experience of sailing on a sea arm like the Westerschelde,

the experience of working in all winds and weathers, and the experience of living on the water.

Climate change, which is causing the rise in sea levels, is seen as a challenge in this vision. Technological possibilities, knowledge and know-how, combined with an inventive approach aimed at synergy, are the trademarks of this vision.

The High East vision heads off into the interior. It focuses primarily on the symbolic dimension of space – meaning. The High East manifests itself on the boundary between highland and lowland. Along the virtual coast lies the Sea Level Trail, signposted by a new series of beach markers. It winds its way for 400 kilometres through the landscape, from Antwerp through Bergen op Zoom and Maartensdijk to Groningen, Winschoten and Nieuw Beerta. Along the High East zone, hikers discover the characteristic architecture of beach pavilions. Everything alludes to the sea, thanks to subtly selected materials and colours. The High East becomes a sanctuary. Cultivation of plant biomass for energy production makes this a wooded landscape. The High East is an approach that seeks relaxation within the climate discourse. The world of this vision is one of rural quiet and reserve.

Three pilot schemes Concepts and visions are mental constructs, dreams about later. Whether they work must be proven by doing. To this end, three pilot schemes for deltafication are outlined in this book, to put the imaginary to the test. Three lakes have been selected as the pilot schemes, each located in one of the three coastal areas: the Grevelingenmeer in the southern Zuiderkwartier, the Haarlemmermeer in the central Middenkwartier and the Slochterenmeer in the northern Noorderkwartier. Each of the three case studies offers six tactics for extending the coastline – a total of 18 tactics, from 'silting up' and 'mudding up' to 'elevating' and even 'abandoning'. This 'tidal-flat game', the way in which deltafication takes shape, connects thinking and doing.

Design agenda With *Naar Zee!*, the members of the 2002 Design Studio have opted for a new position in regard to the delta: change-oriented thinking focused on empirical action. The sea was the guiding principle and inspiration. The new geography of the delta is one of design: how to cultivate sea and coast, how to make their delta characteristics useful? The result is 22 ideas for future design projects: designs on the sea, from coastline reduction toward coastline extension. What, for instance, is the agricultural potential of saltish wastelands? What opportunities does the concept of 'park' offer if we design a windenergy park in the North Sea, for example? Above all, *Naar Zee!* is a contribution to the public debate, in this case the debate about the new geography of the sea and coast. In this regard the book primarily aims to stimulate the development of social thinking: spatial planning tasks are cultural tasks.